

foreningen 2 foreldre

Innspill til barnelovutvalget 21.08.20:

Foreldrefremmedgjøring (Parental Alienation Syndrome), en ikke anerkjent form for familievold.

Selv om et flertall av samlivsbrudd nå er inngått med gjensidig samtykke, mister mange barn kontakten med en av foreldrene sine etter separasjon. De mest intense rettslige forhandlingene dreier seg om tvister knyttet til bosted og samvær for barn og utøvelse av foreldremyndighet.

Foreldre kan selv finne en løsning på uenighetene sine, bruke familiemegling eller be dommeren ta avgjørelsen for dem. En lojalitetskonflikt hos barnet oppstår gjerne når sterk antipati foreldrene imellom kombineres med intens involvering av barna i voksenkonflikten. En voksenkonflikt med skarpe fronter vil ofte kunne påvirke barnas atferd.

Under en svært konfliktfylt separasjon kan en forelder (den foretrukne forelder) oppmuntre barnet til urettmessig å avvise den andre forelder - den fremmedgjorte forelder. Slik målrettet atferd kalles foreldrefremmedgjøringsstrategier. Sterke lojalitetskonflikter eller foreldrefremmedgjøring forekommer relativt ofte, men ikke alltid, i fraskilte familier.

Det er identifisert sytten primære fremmedgjøringsstrategier gjennom forskningsstudier med voksne som ble fremmedgjort som barn og med fremmedgjorte foreldre. Disse strategiene er validert i en serie påfølgende studier. De primære foreldrefremmedgjøringsstrategier faller inn i fem generelle kategorier: 1) meldinger til barnet om den avviste forelder som blir fremstilt som ukjærlig, utrygg og utilgjengelig; 2) begrense kontakten og kommunikasjonen mellom barnet og den avviste forelder; 3) fjerne og erstatte den avviste forelder i hjertet og sinnet til barnet; 4) oppmuntre barnet til å forråde den avviste forelderens tillit; og 5) undergrave myndigheten til den avviste forelder. Slike foreldrefremmedgjøringsstrategier fremmer konflikt og psykologisk avstand mellom barnet og den avviste forelder (1).

Barn kan føle seg presset til å velge side i en konflikt og vil kunne føle at samværsnekt med en av foreldrene er fortjent og nødvendig basert på hva de har fått høre om denne forelder. Eller barnet kan straffes eller ”belønnes” av den manipulerende forelder avhengig av om den andre forelder aksepteres eller avvises. Barnet kan avvise den ene forelder uten begrunnelse, og forholdet deres vil være basert på emosjonell manipulering utført av den andre forelder heller enn å være basert på de faktiske opplevelsene barnet har hatt med den avviste forelder.

Barn som avviser den ene forelder for å behage den andre forelder betegnes som fremmedgjort. Disse barna vil uttrykke de fleste eller alle av de åtte adferdsmåter: 1) snakke nedsettende om den avviste forelder 2) uttrykke svake, useriøse eller absurde grunner til avvising av den avviste forelder; 3) mangel på ambivalens overfor begge foreldrene, der den ene blir sett på som bare god og den andre som bare dårlig; 4) mangel på anger for dårlig behandling av den avviste forelder; 5) ensidig støtte til den foretrukne forelder; 6) bruk

Postadresse: Postboks 21 Nygårdstangen
5838 Bergen
Telefon: 88 00 88 45

E-post: post@f2f.no
Web: www.f2f.no
Telefon leder: 90523845

av lånte scenarioer; 7) hevde at dette er barnets egne tanker og 8) sterk motvilje mot venner og familie til den avviste forelderen.

Konsekvenser for barna

Disse psykologiske forstyrrelsene kan påvirke et barn under sterkt konfliktfylte separasjoner og få barnet til å bryte alle følelsesmessige bånd, med en av foreldrene og dennes familiemiljø uten noen rimelig grunn. Dette ble først beskrevet i 1992 av den amerikanske barnepsykiateren Richard Gardner som foreldrefremmedgjøringssyndrom (PAS) og har vært kontroversielt (2). Men det har i de senere årene kommet bredere forskning på temaet fra andre forskere (3–6).

I de senere årene har Verdens helseorganisasjon (WHO) tatt *Child affected by Parental Relationship Distress* (CAPRD) inn definisjonene for psykiske lidelser kategorisert som tilstander som kan være fokus for klinisk oppmerksomhet (7). WHO har også listet PAS i ICD-11 (ny internasjonal klassifisering av sykdom, 11. revidering) under den internasjonale betegnelsen (QE52) *Problem associated with interpersonal interactions in childhood* (8). I tillegg anerkjennes PAS også i læreboken i rettspsykologi fra American Psychological Association (APA) (9).

I Norge har deler av det psykologiske fagmiljøet ikke villet anerkjenne fenomenet som skadelig for barns helse og funksjon. Barne- og likestillingsdepartementet har i et informasjonshefte fra 2008 advart mot å ha tiltro til en part i retten som henviser til foreldrefremmedgjøring og har ment at dette kan føre til at ofre for vold og overgrep kan bli mistrodd (Barne- og likestillingsdepartementets veileder fra 2008 (10). På side 37 i denne rapporten opplyses det som fakta at fenomenet ikke møter rimelige krav til faglig standard og ikke anerkjennes av APA eller WHO. Dette bør revideres i lys av nyere forskning og anerkjennelse av fenomenet.

Familiebrudd med loljalitetskonflikt/fremmedgjøring er en kilde til stor lidelse for både barn og ekskluderte foreldre. Kortsiktige konsekvenser er ofte en følelse av verdiløshet, avmakt og ulikhet for loven, tilbaketreking, tap av selvtillit eller en feilaktig virkelighetsoppfatning. Disse konsekvensene kan også innebære en betydelig samfunnskostnad på lang sikt fordi barn som vokser opp i denne situasjonen kan risikere kronisk depresjon, relasjonsproblemer (11,12) og antisosiale tendenser (13), parproblemer, vansker når det voksne barnet selv kommer i en foreldresituasjon, risikofylt atferd, rusmisbruk, psykiske og psykosomatiske sykdommer (14) samt gi økt risiko for selvmord (15).

Nasjonal og internasjonal rettspraksis

Foreldrefremmedgjøring eller -fiendtlighet anerkjennes ikke som omsorgssvikt av norske barnesakkyndige spesialister, i barnevernstjenesten og i rettspleien i motsetning til land som England (Cafcass¹: Cafcass Child Impact Assessment Framework) (16). Selv om noen barn og en av omsorgspersonene med rette ønsker å skjerme seg mot vold og overgrep, er det viktig å skille dette fra foreldrefiendtlighet. De siste ti årene har enkelte sorenskrivere, familiedommere og barnedommere i Frankrike nevnt foreldrefremmedgjøring som

¹ Children and Family Court Advisory and Support Service

begrunnelse for sine avgjørelser. 26. juni 2013 anerkjente ankedomstolen (Cassation Court/Cour de la Cassation i Frankrike) (kap. Civ.1, dom nr. 12-14.392) foreldrefremmedgjøring i sin avvisningsordre, og godkjente en dom i lagmannsretten i Rennes (Frankrike) som hadde gått videre til en Høyesterettsvurdering som slo fast at foreldrefremmedgjøring (PAS) ble utøvet av mor og besluttet å overføre barnet til sin far som ble bostedsforelder. PAS ble altså for første gang ansett av en fransk domstol som begrunnelse for overføring av bostedsmyndighet fra en forleder til den andre.

Disse problemstillingene belyses også i Norge av Meland, Sjøgren og Thuen (17) som viser til at hoveddelen av nyere forskning viser at delt bosted synes å være den beste løsningen for barn også i tilfeller med moderat til høyt konfliktnivå mellom foreldrene (18–21) dersom begge foreldrene i utgangspunktet er ansett som gode omsorgspersoner.

Foreldrefremmedgjøring (PAS) refererer til alle de psykopatologiske symptomene som er observert hos barn som opplever en svært konfliktfylt foreldreseparasjon; først og fremst barnets uberettigede eller uforklarlige avvisning av en forelder. Men PAS er fortsatt ikke allment akseptert. Noen går så langt som å benekte selve eksistensen av fenomenet, med den begrunnelse at det ennå ikke vises i internasjonale klassifiseringer av psykiatriske lidelser (europeiske eller amerikanske). Slike holdninger er svakt vitenskapelig fundert, ofte følelsesstyrt og kan også inneholde elementer av sexistisk polemikk.

Under høring av barn er det vanskelig for domstolene å problematisere at barnas uvilje til samvær kan bunne i en lojalitetskonflikt. Barnas uttrykte mening tillegges stor vekt begrunnet i barnas selvbestemmelsesrett, men ofte uten bevissthet om det er barnas egne meninger som kommer til uttrykk, eller om barna er utsatt for utidig påvirkning av en eller begge foreldre. Barnas mening om samvær vil da i praksis bli avgjørende uten at årsaken bak barnas avvisning av en forelder problematiseres. Dette kan i mange tilfeller få store konsekvenser for barnas helse på kort og lang sikt om det skyldes en lojalitetskonflikt/foreldrefremmedgjøring, da det ofte er den foretrukne/manipulerende forelder som blir bostedsforelder og barnet mer eller mindre tvinges til å avvise den andre forelder for å tekkes den mest fiendtlige forelder. Derved tvinges barnet til å ta avstand fra deler av sitt eget opphav, noe de fleste barn vil oppleve som ekstremt smertefullt.

Om foreldrefremmedgjøring anses dokumentert og verifisert, bør det bli sett på som en omsorgssvikt.

Forslag om lovendring

Dagens barnelov fremhever at barnets skal høres etter alder og modenhet, før avgjørelser om barnet tas. Synspunktet er forankret i FNs barnekonvensjon.

I saker hvor barna opplever skarpe fronter og et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, som fører til lojalitetskonflikt/foreldrefremmedgjøring, er det svært viktig at dette verifiseres av sakkyndige som er i stand til å avklare hva som er barnets frie mening og hva barnet er påvirket til å si. Barnets uttrykte mening bør vektlegges lite om barnet ikke kan uttale seg fritt og barnets uttalelser derfor har mindre pålitelighet. Lojalitetskonflikter setter barn foran umulige valg. Få løsninger er tilgjengelige for dem: sviakt den ene, sviakt den andre, med all skyld som følger med, eller til og med bryt med den ene forelder for å få ”fred”.

En utfordring for domstolene er at beskyldninger om foreldrefremmedgjøring også urettmessig kan bli brukt i enkelte familier med høyt konfliktnivå. Dommere i disse familiesakene vil være bekymret for å gå mot barnets vilje og plassere dem hos foreldre som kan være uheldige for barna. Fremmedgjøring vil likevel reelt angå 11-15 % av barn til separerte foreldre, 6 % av dem alvorlig. Å frata barn samvær med gode omsorgsforeldre og er også omsorgssvikt (22,23).

Selv om foreldrefremmedgjøring per i dag er lite anerkjent i norske fagmiljøer og rettspleie (17), er det viktig at etablering av fakta og rettsinngripen skjer raskt om samværs sabotasje eller andre tegn på foreldrefremmedgjøring iverksatt av en forelder observeres, for at utfallet skal bli best mulig for barnet (24).

Det finnes nylige eksempler på at den norske lagmannsretten i slike krevende saker har kommet frem til et annet resultat enn tingretten (LA-2017-32996) hvor barn har skiftet fast bosted og fått begrenset samvær i en overgangsperiode med forelderen som ble ansett for å påvirke barna negativt i forhold til den andre forelderen. Barnas mening ble tillagt mindre vekt med bakgrunn i denne påvirkningen. I en annen sak (TTONS-2018-79593) om samværsrett og fast bosted fant retten at barna måtte skjermes for en alvorlig og potensielt skadelig foreldrekonflikt slik at fast bosted ble gitt til far. Her ble blant annet hensyn som barnas relasjon til hver av foreldrene og hvem av foreldrene som best kunne ivareta barnets kontakt med dem begge vektlagt.

Som tillegg til dagens Barnelov foreslår vi å:

- Definere foreldrefremmedgjøring som barns uberettigede og uforklarlige avvisning av en forelder. Dette må domstolene/sakkyndige verifisere ved observasjon og dokumentasjon av atferd som beskrevet ovenfor, hvor barna tidligere hadde en god relasjon til den andre forelderen før separasjonen.
- Krav til at involvering av sakkyndige med spesifikk erfaring/trening innenfor feltet engasjeres i saker hvor det er påstander om foreldrefremmedgjøring.
- Familier med svært høyt konfliktnivå trenger kvalifisert hjelp (25,26). Domstolene bør pålegge spesialistinvolvering slik at familiene blir pålagt å motta hjelp for å kunne samarbeide bedre. Dette må gjøres av spesialister som kan håndtere foreldrefremmedgjøring og som har maktmidler overfor foreldre som ikke ønsker å samarbeide.

F2F ber om at barnelovutvalget drøfter foreldrefremmedgjøring i sin innstilling (NOU) og bidrar til at problematikken rundt foreldrefremmedgjøring får større oppmerksomhet og bedre håndtering enn i dag blant dem som behandler saker om barn.

I tillegg foreslår F2F nytt 2. ledd til barnelovens § 61, 1.

”Dersom barnet uberettiget og uforklarlig avviser en av foreldrene sine og det er mistanke om foreldrefremmedgjøring, eller en av foreldrene påberoper seg dette, skal retten oppnevne en sakkyndig som har spesiell erfaring og kompetanse med å håndtere problemstillingen.”

Referanser

1. Baker AJ. *Adult Children of Parental Alienation Syndrome: Breaking the Ties That Bind*. W. W. Norton & Company; 1 edition; 2007.
2. Richard A. Gardner SRS. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*. University of Virginia. Charles C. Thomas; 2006.
3. Bernet W, Baker AJ. Parental alienation, DSM-5, and ICD-11: response to critics. *J Am Acad Psychiatry Law*. 2013;41(1):98–104.
4. von Boch-Galhau W. [Parental Alienation (Syndrome) - A serious form of child psychological abuse]. *Neuropsychiatr*. 2018;32(3):133–48.
5. Woodall K and Woodall N. *Understanding Parental Alienation: Learning to Cope, Helping to Heal*. Charles C Thomas Pub Ltd; 2017.
6. Bernet W. Parental alienation, DSM-5, and ICD-11. *Am J Fam Ther*. 2010;38(2):76–187.
7. Bernet W, Wamboldt MZ, Narrow WE. Child Affected by Parental Relationship Distress. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2016;55(7):571–9.
8. ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics (ICD-11 MMS). 2018.
9. Ackerman MJ GJ. *APA handbook of forensic psychology*. Washington DC: American Psychological Association; 2015. (Child custody and access. I: Cutler BL, Zapf PA, red.).
10. Torsteinson S van der WJ, Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. *Barnefordelingsaker der det er påstander om vold*. Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndige. 2008.
11. Hayes SC. Acceptance and Commitment Therapy, Relational Frame Theory, and the Third Wave of Behavioral and Cognitive Therapies - Republished Article. *Behav Ther*. 2016;47(6):869–85.
12. Sher L. Parental alienation: the impact on men's mental health. *Int J Adolesc Med Health*. 13. november 2015;29(3).
13. Bernet W, Gregory N, Reay KM, Rohner RP. An Objective Measure of Splitting in Parental Alienation: The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire. *J Forensic Sci*. 2018;63(3):776–83.
14. Verrocchio MC, Baker AJ, Bernet W. Associations between Exposure to Alienating Behaviors, Anxiety, and Depression in an Italian Sample of Adults. *J Forensic Sci*. 2016;61(3):692–8.
15. Harman JJ, Kruk E, Hines DA. Parental alienating behaviors: An unacknowledged form of family violence. *Psychol Bull*. 2018;144(12):1275–99.
16. Laura Hughes and Rebecca Dziobon. *Analysis: Parental alienation and the new Cafcass assessment framework*. 2019.
17. Meland E, Sjogren LH, Thuen F. Parental alienation as a health risk. *Tidsskr Lægeforen*. 2019;139(6).
18. Nielsen L. Joint versus sole physical custody: Outcomes for children independent of family income or parental conflict. *J Child Custody*. 2018;15:35–54.
19. Nielsen L. Re-examining the research on parental conflict, coparenting, and custody arrangements. *Psychol Public Policy Law*. 2017;2:211–31.
20. Bergstrom M, Fransson E, Fabian H, Hjern A, Sarkadi A, Salari R. Preschool children living in joint physical custody arrangements show less psychological symptoms than those living mostly or only with one parent. *Acta Paediatr*. 2018;107(2):294–300.
21. Bergstrom M, Fransson E, Wells MB, Kohler L, Hjern A. Children with two homes: Psychological problems in relation to living arrangements in Nordic 2- to 9-year-olds. *Scand J Public Health*. 2019;47(2):137–45.
22. Fidler BJ, Bala N. CHILDREN RESISTING POSTSEPARATION CONTACT WITH A PARENT: CONCEPTS, CONTROVERSIES, AND CONUNDRUMS. *Fam Court Rev*. 2010;48(1):10–47.
23. Jaffe PG, Ashbourne D, Mamo AA. EARLY IDENTIFICATION AND PREVENTION OF PARENT–CHILD ALIENATION: A FRAMEWORK FOR BALANCING RISKS AND BENEFITS OF INTERVENTION. *Fam Court Rev*. 2010;48(1):136–52.
24. Baker AJ, Asayan M, LaCheen-Baker A. Best Interest of the Child and Parental Alienation: A Survey of State Statutes. *J Forensic Sci*. 2016;61(4):1011–6.
25. Garber BD. Cognitive-Behavioral Methods in High-Conflict Divorce: Systematic Desensitization Adapted to Parent–Child Reunification Interventions. *Fam Court Rev*. 2015;53:96–112.
26. Smith LS. Family-Based Therapy for Parent-Child Reunification. *J Clin Psychol*. 2016;72(5):498–512.